

TEMA 4. Auge i decadència de l'Imperi espanyol.

- **El segle XVI.**
Fase expansiva.
 - Consolidació de l'estat modern.
 - Creixement demogràfic.
 - Conjuntura econòmica favorable.
 - Política exterior: manteniment d'una política imperial Europea.
 - Important activitat creadora a la vida cultural.
- **El segle XVII.**
Progressiva decadència.
 - Estancament demogràfic.
 - Contracció a tots els sectors econòmics.
 - Crisis i revoltes socials.
 - Política exterior: contínua degradació del poder militar exterior
 - Esplendor cultural al barroc espanyol. El segle d'or.

1. L'IMPERI HISPÀNIC DELS ÀUSTRIA EN EL SEGLE XVI

a) L'imperi universal de Carles V. (1517-1556)

[Arbre genealògic de Carles](#)

- Política matrimonial dels **reis catòlics.**
- Isabel de Castella: Corona de Castella, Canàries, Melilla, Orà, Trípoli i Índies.
 - Ferran d'Aragó: Territoris de la Corona d'Aragó més Nàpols, Sicília i Sardenya.
 - Maria de Borgoña: Països Baixos, Franco Comtat i Charolais.
 - Maximilià I d'Àustria: Estats dels Habsburg, drets sobre Milà i drets al títol imperial.

- Constituirà un conjunts d'Estats reunits sota una única corona amb particularismes territorials
- Castella, per demografia i per potencialitat econòmica, es va convertir en el regne hegemònic.

- Política imperial de Carlos V. *-Universitas Christiana-*

1. El 1519 Carles va aconseguir el títol imperial.
2. Es va mantenir una política d'aliances amb Portugal.
3. Guerres contra França. **Disputes pel Milanesat i Navarra.**
3. Campanyes contra els turcs per l'hegemonia a la Mediterrània. **Presa de Túnez i fracàs a Argel.**

4. Guerra contra els prínceps protestants alemanys (1545-1555)
 - Es qüestiona l'autoritat i la integritat imperial.
 - Problema religiós. La **Reforma Luterana** qüestionava la unitat catòlica.
 - Èxits militars inicials de l'Emperador. **Batalla de Mühlberg.(1547)**
 - Aliança entre els prínceps alemanys i França. **Lliga d'Esmalkalda**
 - Esgotament econòmic i militar. Carles acceptà la **pau d'Augsburg (1555)**

Carles V renuncià, el 1556, en favor...

- del seu fill **Felip** (territoris castellans, aragonesos, italians, el Milanesat i els Països Baixos)
- del seu germà **Ferran** (el títol Imperial, Àustria, Hongria i Bohèmia)

Les crisis interiors.

Les Comunitats de Castella (1520)

- Revolta de municipis i de la petita noblesa castellana contra el nou monarca i la seva cort estrangera.
- Carles I es va atraure a la gran noblesa i va derrotar als comuners a **Villalar el 1521.**

Les Germanies de València i de les Illes Balears (1521-1523)

- Conflicte social que enfrontà a l'artesanat urbà i la pagesia contra la noblesa i la burgesia adinerada.
- Miserable situació de la pagesia i dels menestrals, asfixiats per ...
 - ...les carregues impositives de les classes propietàries i les oligarquies ciutadanes
- A **Mallorca** triomfà la rebel·lió dirigida per **Joan Crespí** i posteriorment pel felanitxer **Joanot Colom.**
- El 1523 les tropes imperials sufocaren la revolta. Forta repressió i carregues fiscals punitives.

b) La monarquia hispànica de Felip II. (1556-1598).

Política exterior

- Felip II continuà la política de hegemonia hispànica i la defensa del catolicisme.
 - Derrotà dels francesos a **San Quintí el 1557. Pau de Cateau-Cambresis (1559)**
Inici de la guerra de religió a França i pèrdua d'importància política francesa.
 - **L'expansió turca** a la Mediterrània.
 - Pirateria berberisca a la Mediterrània occidental.
 - Gran flota (Venècia i el Papat)
 - Victòria a la **batalla de Lepant (1571)**.
 - **Rebel·lió Flamenca.**
 - Causa religiosa : **calvinistes holandesos**.
 - Causes polítiques i econòmiques: desitjos d'autonomia dels flamencs.
 - Sublevació de les províncies flamenques i inici del les hostilitats el 1566.
 - Forta repressió.(Tribunals de sang)
 - Intervenció dels terços (**duc d'Alba**) contra els flamencs dirigits per **Guillem d'Orange**.
 - Intents d'acord, però motins dels terços. Intervenció de don **Joan d'Àustria**
 - **Unió d'Utrecht** (Províncies del nord), **Unió d'Arràs** (Províncies del sud)
 - Participació d'Anglaterra i hugonots francesos el 1568. inici de la Guerra 80 anys
 - **Anglaterra**
 - Isabel I mantindrà una política poc amistosa amb Espanya
 - Amenaça els interessos comercials americans. (Corsarisme anglès i holandès)
 - Ajuda a la rebel·lió flamenca als Països Baixos.
 - Felip II envià **l'Armada invencible** (1588) per envair Anglaterra. Mal gestionada fracassà.....
 - **Annexió de Portugal al 1580.**
 - Mort sense descendència del rei Sebastià de Portugal.
 - Felip II reivindicà l'herència per part de mare: Isabel de Portugal.
 - Unió peninsular i incorporació de les colònies portugueses.

Crisis interiors

- **Sublevació morisca.**
 - Comunitat musulmana obligada a la conversió (Granada, València i sud d'Aragó)
 - Marginats social i culturalment, oprimits econòmicament.
 - Sublevació a les Alpujarras granadines (1568/1571)
 - Joan d'Àustria sufocà l'aixecament amb una forta repressió.
- **Rebel·lió Aragonesa.**
 - Conflicte polític entre l'autoritat reial i els **drets forals aragonesos**.
 - **Antonio Pérez**. Cortesà corrupte i intrigant empresonat per ordre de Felip II
 - Fugida i protecció per part del Justícia Major d'Aragó. (Joan de Lanuza).
 - Conflicte entre el respecte als furs aragonesos i el manteniment de l'autoritat reial
 - Aixecament en defensa dels furs a Saragossa, sufocat per part de l'exèrcit reial.
 - Manteniment dels furs, però control del monarca de les institucions aragoneses.

- **Infant don Carles** Llegendada negra

c) Població i Economia en el segle XVI.

- El segle XVI és una època d'expansió demogràfica i de l'economia espanyola.

▪ Població

- Creixement demogràfic: al llarg del segle creix de sis a vuit milions d'habitants
- Castella 6 milions, Aragó 1,3milions. Les illes 130.000
- Altes taxes de natalitat. (35 ‰ a 40 ‰)
- Crisis de mortalitat per la pesta. (1563/1566; 1596/1602)
- Densitat: alta al nord peninsular (20 hab/km²), baixa en Extremadura i la Manxa (5 hab/km²)

▪ Agricultura

- Principal activitat econòmica.
- Creixement de la productivitat per noves rompudes, però baixos rendiments.
- Estructura de la propietat i nivell tecnològic bàsicament inalterat des de segles
- Base cerealística de secà de baix rendiment.
- Importància de l'horticultura al llevant: mantinguda per la comunitat morisca.
- Increment de la producció del cultiu de la vid.
- Augment de la producció per l'extensió dels cultius. (rompudes)
- Increment dels preus agrícoles al llarg del segle.
- Augment de la pressió senyorial (rendes, i disminució dels temps d'arrendament)
- **La ramaderia** ovina dominada per **la Mesta**.

▪ Indústria

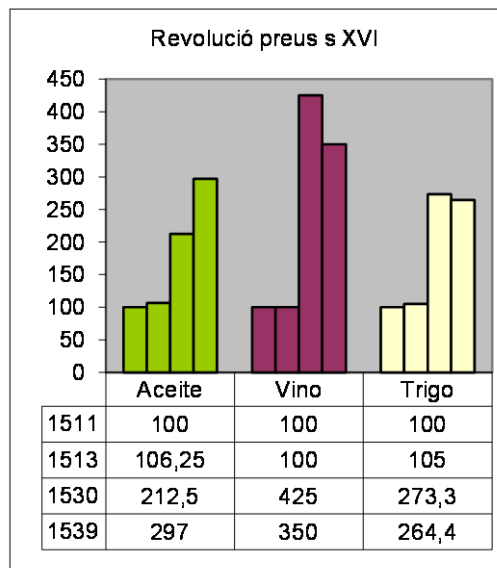
- Estructura manufacturera artesanal organitzada en gremis. Limitacions a la producció
- Incapacitat productiva per atendre la demanda americana i competir amb l'estranger.
- Destacà la producció llanera castellana (Segòvia, Còrdova)
- Sederes a Granada i València.
- Producció del ferro al País Basc i Catalunya.

▪ Comerç

- Limitació del comerç interior. Geografia i barreres duaneres internes.
- Gran segle al comerç exterior gracies a les colònies americanes.
- Centralització a la **Casa de Contractació** de Sevilla. (*Flotes i galeones*)
- Manufactures, vi i oli cap Amèrica; or i plata cap a Espanya.
- Forta inflació per l'arribada de metalls preciosos. Revolució preus.
- Importació de manufactures i presència de cases comercials estrangeres

▪ Hisenda

- Sistema fiscal limitat i fragmentat.
- Dèficit fiscal per la costosa política imperial. Bancarrotes al regnat de Felip II.
- Incapacitat de la corona per l'obtenció de recursos.
- Dependència del crèdit: *asientos* i emprèstits a la banca estrangera.

2. EL SEGLE XVII I LA FI DELS HABSBURG A L'ESTAT ESPANYOL.

Crisi i decadència de l'Imperi espanyol.

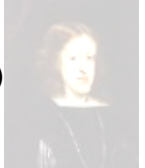
Felip III (1598-1621)

Felip IV (1621-1665)

Carles II (1665-1700)

a) La política exterior

Felip III (1598-1621)

- Greu situació internacional heretada: enfrontaments amb els Països baixos, França i Anglaterra.
- Insuficiència de recursos financers per mantenir la política de prestigi: caiguda de les remeses d'or i plata.
- Cicle recessiu a l'economia.
- Renúncia dels monarques a dirigir la política del país. Favorits. (**Lerma** amb Felip III, **Olivares** amb Felip IV)
- Tractats de pau amb França (Vervins), Anglaterra i els països Baixos (**Treva dels Dotze Anys, 1609**)
- Participació a la **guerra dels trenta anys** (1618-1648) en defensa dels Habsburgs austríacs.

Felip IV (1621-1665)

-La **guerra del trenta anys**

enfrenta Espanya amb França, Holanda, Anglaterra i Suècia

- Persistí el problema religiós amb els estats protestants
- Nou paper dominant de França al concert europeu.
- Poder comercial i marítim d'Holanda i d'Anglaterra.
- Èxits militars inicials **Breda** (1621)
- Incapacitat espanyola per mantenir la política europea i
- derrota militar (**Recroi** 1643) i fi de l'hegemonia espanyola.

- **Pau de Westfàlia** (1648) → Significà la independència holandesa i pluralisme religiós

- **Tractat del Pirineus** (1659) → Pau amb França que quedarà com potència continental.

Carles II (1665- 1700)

● Espanya donà mostres d'una gran feblesa i s'aguditzà la crisi.

- Incapacitat del monarca i corrupció i incompetència cortesana.
- Crisi econòmica i continuació dels conflictes amb la França de Lluís XIV.
- Carles II no deixà descendència i intervenció estrangera a la **Guerra de successió espanyola**.

b) La política interior.

- Els monarques renunciaren a dirigir la política del país deixant les tasques del govern en mans del favorits.
- El duc de **Lerma** favorit de **Felip III** no va aprofitar la pau exterior per resoldre els problemes interns
- **El 1609 es procedí a l'expulsió dels moriscos. (Pèrdua demogràfica, econòmica i moral)**

● **Olivares** (Felip IV) inicià un programa de reformes i de recuperació de prestigi a Europa.

- Reducció del deute públic -despeses cortesanes-, i creació de la Ret d'Eraris.
- Protecció de les activitats comercials i artesanes.
- Mesures per l'increment de la població.
- Uniformitat en les carregues impositives per l'esforç militar. **Unió d'armes. (1626)**

● Rebuig fora de Castella a la **Unió d'armes** per considerar-se un atemptar contra els furs.

- **Catalunya:** {
 - Revolta popular al **Corpus de sang** (1640) i guerra civil.
 - Intervenció francesa i, finalment, Capitulacions de Barcelona.
- **Portugal:** {
 - Insurrecció contra les noves carregues. (1640)
 - Descontentament de la noblesa i la burgesia comercial.
 - Suport de França i d'Anglaterra a favor de la independència portuguesa.
 - Independència de Portugal – Joan de Bragança-.
- Conspiracions nobiliàries a Aragó i Andalusia

La crisi econòmica del segle XVII.

- Estancament demogràfic
 - Estancament poblacional (aproximadament 8 milions a poc més de 7.
 - Negativa situació econòmica.
 - Migracions a Amèrica (Castella) i expulsió dels moriscs (Aragó i València:160.000)
 - Mortalitat per les repetides epidèmies. (Pesta atlàntica de 1597-1602; 1647-52; 1676-85)
 - Pèrdues poblacionals: continúes guerres lliurades al segle i dedicació religiosa.
 - Al Cantàbric es produí cert creixement i, limitadament, al llevant peninsular.

- Agricultura.
 - Disminució de la producció agrícola (expulsió dels moriscs)
 - Empobriment dels petits propietaris i enfortiment dels grans.
 - Extensió del blat al nord-oest, i de la vinya a Catalunya
 - La crisi agrària va afectà en menor grau al llevant peninsular i a Galícia.
 - Enfonsament de la producció llanera (Mesta)

- Indústria i comerç
 - Pèrdua de mercats a Europa i forta competència estrangera.
 - Feblesa de la demanda interna.
 - Reducció de l'entrada de plata provenint d'Amèrica.
 - Disminució del comerç amb les colònies.
 - Reducció dels ingressos financers estatals.

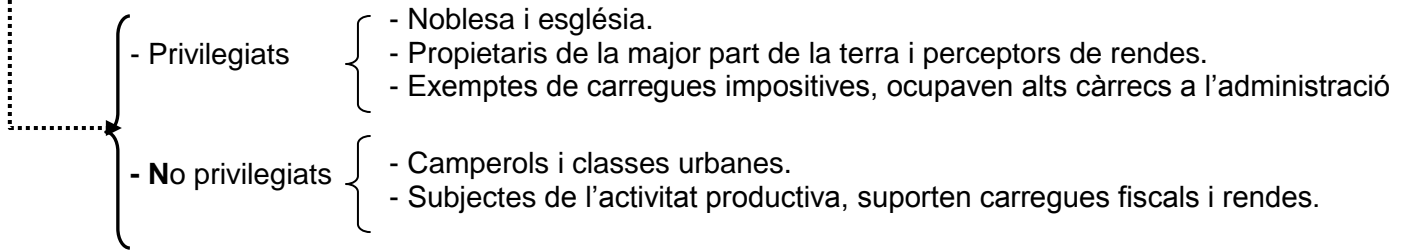
- Finances
 - Situació de bancarrota de l'Estat
 -▶ Manipulació monetària (produí inflació) i venda de títols
 - Grans despeses per mantenir l'administració, la cort i l'exèrcit
 - Ineficàcia i la corrupció dels governants,
 - Reducció de l'entrada de plata provenint d'Amèrica.
 - Insuficiència d'un sistema fiscal que únicament gravava a les classes treballadores

Camí seguit per la pesta de 1647

3. La societat espanyola als segles XVI i XVII.

- Societat estamental basada en la diferència alhora de gaudir tota una sèrie de privilegis.

- Autèntica obsessió social per la "hidalgura" i el valor de l'**honor** associat,

- La "**limpieza de sangre**" es va convertir en un valor fonamental i element d'exclusió social.

Noblesa

- Diferències entre els grans títols i els simples *hidalgos*
- El *mayorazgo* consolidà el patrimoni nobiliari.
- Ocupaven alts càrrecs a l'administració i l'exercit.

Clergat

- Gran prestigi i influència social.
- Perceptors de rendes (delmes), donacions i privilegis. Importants propietats rústiques i urbanes.
- Repartits entre el clergat secular i el regular arribaren al 100.000

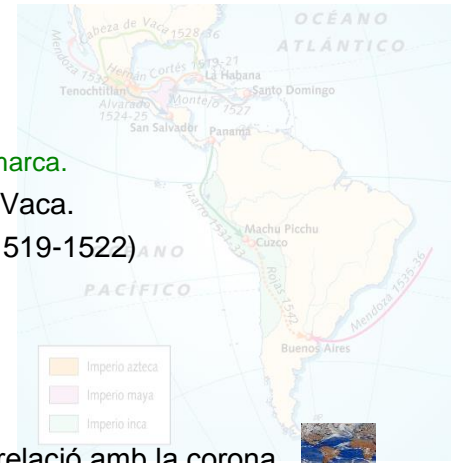
Pagesia

- 80 % de la població.
- Situació d'absoluta misèria: jornalers, arrendataris i petits propietaris.
- Subjectes a diverses carregues en augment vivien al límit de la subsistència.
- Avanç dels contractes d'arrendament a curt termini.

Grups urbans

Minories i marginats

L'imperi d'ultramar al segle XVI.

▪ La conquesta

- **Hernan Cortes:** Imperi Asteca (1519-1521)
- **Francisco Pizarro:** Imperi Incaic (1535) **Cajamarca.**
- Valdivia (Xile), Orellana, Almagro, Cabeza de Vaca.
- Magallanes i Elcano la primera volta al món (1519-1522)
- Legazpi: Filipines. (1565)
- Incorporació de l'imperi portuguès (1580)

▪ L'administració colonial.

- **El Consell d'Índies** (1524) centralitzà l'organització administrativa i la relació amb la corona.
- El territori es dividí en **virregnats.**
- S'aplicaren l'administració castellana: municipis, governacions i audiències

▪ L'economia colonial.

- Extracció d'or i plata de les mines americanes per sufragar la política imperial. (Zacatecas, Potosí).
- Importantíssima relació comercial amb Amèrica des del monopoli de Sevilla. **Casa de contractació.**
- Organització d'un sistema de flotes i *galeons* anuals per protegir el comerç amb les índies.
- Sistema opressiu d'explotació de la ma d'obra indígena: **encomienda.** (Lleis de Burgos el 1512)
- Denúncies de l'explotació indígena: **Bartolomé de las Casas**
- Regulació dels sistema d'explotació de la ma d'obra indígena a les **Leyes Nuevas** el 1542.

Carlos V Arbol genealógico

